

Notitie

Aan Commissie B&S

Datum 25 mei 2021

Van College van B&W

Betreft Notitie Regelarme bijstand

Geachte commissieleden,

Tijdens de raadsvergadering van 16 december 2020 heeft uw raad de motie Regelarme bijstand aangenomen. Ter uitvoering van deze motie heeft het college onderzoek gedaan. Wij leggen deze bevindingen nu aan u voor ter bespreking in de commissie B&S. Wij horen graag van de commissie of u zich herkent in de aanpak die in deze notitie wordt voorgesteld.

Aanleiding

Motie 'Regelarme bijstand'

Verzoekt het college:

1. gericht onderzoek te doen bij andere gemeenten naar alle mogelijkheden die de Participatiewet biedt om voor bepaalde groepen (bijvoorbeeld jongeren, ouderen, zzp'ers) een regelarme bijstand te bieden, eventueel voor een bepaalde tijd;
2. de gevonden middelen zo ruimhartig mogelijk in te zetten om de bijstandsgerechtigden de regie over hun eigen leven te laten houden;
3. te gaan experimenteren met mogelijkheden om mensen de ruimte te geven aan het werk te gaan zonder dat ze direct het recht op uitkering verliezen;
4. professionals meer vrijheid te geven om te beoordelen of bijstandsgerechtigden met het hanteren van soepeler regels sneller en duurzamer uit de bijstand kunnen komen.

Onderzoek

De afgelopen periode is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om uitvoering te geven aan de motie. Hiervoor is literatuurstudie gedaan en gesprekken gevoerd met andere gemeenten.

Landelijke ontwikkelingen rondom bijstand

De Participatiewet-uitkering (bijstand) is de laatste periode veel besproken in het nieuws. Denk hierbij aan de gemeente Wijdmeren waar een inwonster €7.000,- moest terug betalen omdat haar moeder haar wekelijks boodschappen bracht.

De Participatiewet (PW) schrijft voor hoe gemeenten om dienen te gaan met de bijstand zodat iedereen gelijk wordt behandeld. Het college is verplicht de wet te volgen. Van de wet kan alleen worden afgeweken binnen de mogelijkheden die de wet daarvoor geeft. Aanpassingen van de wet zijn voorbehouden aan de rijksoverheid. Zij kunnen de PW wijzigen.

Demissionair staatssecretaris Van 't Wout heeft de afgelopen tijd zijn zorgen geuit over de hardheid van de PW en de weinig mogelijkheden tot maatwerk¹. Hij is van mening dat regelgeving en uitvoering meer met elkaar in balans moeten worden gebracht.

Op grond van de PW is het aan gemeenten om te oordelen of een ontvangen gift aan een inwoner in de bijstand wettelijk geoorloofd is. Demissionair staatssecretaris Van 't Wout zal bekijken of

¹ www.divosa.nl (kamerbrief Van 't Wout: evenwichtigere handhaving nodig in de Participatiewet)

meer algemene kaders over dit onderwerp meer duidelijkheid kunnen bieden². Ook zal hij bekijken of het begrip 'uitkeringsfraude' geïntroduceerd kan worden in de wet. Hij wil onderscheid maken tussen onbewust en bewust fouten maken.

Experimenten bij gemeenten

Gemeente Arnhem

De gemeente Arnhem merkte aan bijstandsgerechtigden dat zij het spannend vonden om aan het werk te gaan³. Dit kwam mede omdat voor hen niet van tevoren inzichtelijk was hoe zij er financieel voor kwamen te staan. In de bijstand weten zij hoeveel inkomen zij ontvangen, hoeveel toeslagen etc. Wanneer zij gaan werken is het voor de bijstandsgerechtigde niet altijd van tevoren duidelijk welke financiële consequenties dit kan hebben. Denk hierbij aan de hoogte van bijvoorbeeld toeslagen. De gemeente Arnhem maakt sinds kort gebruik van de applicatie Werkloont van Stimulansz. Hiermee wordt direct voor de inwoner inzichtelijk hoe hij er financieel voor zal staan wanneer hij een bepaald aantal uur gaat werken.

Gemeente Rotterdam

De gemeente Rotterdam heeft in het verleden aangegeven alle bijstandsgerechtigden boven de 60 jaar vrij te willen stellen van de sollicitatieplicht. Inmiddels is deze vrijstelling niet meer aan de orde en bemiddelen zij 60-plussers weer naar werk.

Gemeente Amsterdam

Wettelijk is bepaald dat wanneer een inwoner naast zijn uitkering werkt, een percentage van zijn loon tot een bepaald bedrag mag behouden naast zijn uitkering. Hoe hoog dit bedrag is en hoe lang deze vrijlating geldt, is bij wet geregeld. De gemeente Amsterdam is hier, ondanks dat dit bij wet niet zo is bedoeld, van afgeweken⁴. Zij hebben namelijk per 1 maart 2021 een hoger percentage vastgesteld en de duur gemaximeerd naar onbepaalde tijd. Zij hebben het percentage vastgesteld op 30% (i.p.v. 25%) van het verdiende loon met een maximum van €219 per maand/€2.629 per jaar. Zij rechtvaardigen dit door gebruik te maken van artikel 31 lid 2 sub j waarin het volgende wordt gesteld:

Niet tot de middelen van de belanghebbende worden gerekend: een een- of tweemaalige premie van ten hoogste € 2.629,00 per kalenderjaar, voor zover dit naar het oordeel van het college bijdraagt aan zijn arbeidsinschakeling. De gemeente Amsterdam zou het vrijgestelde bedrag nog willen verhogen naar €500, maar dit lijkt niet te rechtvaardigen binnen de wet.⁵

Gemeente Amstelveen

Vrijstellen of werken

Het college is van mening dat bijstandsklanten die niet in staat zijn om te werken, worden vrijgesteld van arbeidsverplichtingen. Klanten met arbeidsmogelijkheden worden naar werk ondersteund. Deze beslissingen worden genomen op basis van medische adviezen en gesprekken met de klant. Wanneer een klant niet kan werken door lichamelijke, psychische beperkingen of (mantel)zorg aan anderen wordt er een onafhankelijk medisch belastbaarheidsonderzoek opgevraagd en wordt hij vrijgesteld. Om deze reden is het percentage vrijgestelde bijstandsgerechtigden in onze gemeente (64,5%) aanzienlijk hoger dan in andere gemeenten (14,5%)⁶. Er zijn in onze gemeente 1.125 uitkeringsgerechtigden waarvan er 700 inwoners zijn vrijgesteld van werk⁷. De vrijstellingen worden altijd voor bepaalde tijd gegeven. Periodiek gaat de klantmanager met deze klanten in gesprek. Waar mogelijk wordt ondersteuning naar zorg, dagbesteding of vrijwilligerswerk geboden.

We besteden bij re-integratie veel aandacht aan het vinden van een vacature die past bij de klant omdat wij denken dat dit leidt tot een duurzamere baan. Wij zijn er dan ook trots op dat de

² Tweede kamerbrief 'fraude in de sociale zekerheid'

³ www.stimulansz.nl (wethouder Arnhem verzacht overstap bijstand naar werk)

⁴ www.amsterdam.nl (werk-en-inkomen-bijverdienpremie-parttime-werk)

⁵ www.eenvandaag.nl (500 euro bijverdienen naast de bijstand)

⁶ www.divosa-benchmark.nl (december 2020)

⁷ Cijfers op 28 januari 2021.

duurzaamheid van de plaatsingen in Amstelveen boven het landelijk gemiddelde ligt. In Amstelveen heeft 93% van de uitstroom na 12 maanden geen nieuwe bijstandsaanvraag gedaan, landelijk is dit slechts 85% (cijfers 2019).

De arbeidsgeschikte klanten worden aangemeld bij het Werkplein, Matchez of AM Match en ontvangen daar ondersteuning naar werk. De vrijgestelde klanten behouden contact met hun klantmanager. Zo wordt er gemonitord hoe het met hen gaat en of zij behoefte hebben aan ondersteuning op welk leefgebied dan ook.

Werk

Sinds de coronapandemie is het aanbod van werk in Amstelveen veranderd, maar niet verminderd.

De inwoner wordt tijdens zijn zoektocht ondersteund door een werkmakelaar van het Werkplein. Zij bespreken samen de mogelijkheden en wensen van de inwoner. De ondersteuning is maatwerk gebaseerd op de ondersteuningsbehoefte en mogelijkheden van de inwoner en de kansen op de arbeidsmarkt. Waar nodig wordt een jobcoach ingeschakeld die begeleiding op de werkvloer zal leveren.

Wanneer een klant een passende baan weigert, wordt het gesprek met hem aangegaan en worden de bezwaren onderzocht. Als blijkt dat er geen gegronde reden voor bezwaar is, kan een maatregel worden opgelegd.

Parttime werken stimuleren

Om parttime werken te stimuleren is bij wet geregeld dat bijstandsgerechtigde de eerste zes maanden van hun loopbaan 25% van hun inkomsten tot maximaal €220,- per maand mogen behouden, bovenop hun bijstandsuitkering⁸. Alleenstaande ouders mogen naast hierboven genoemde regeling maximaal 30 maanden 12,5% van hun inkomsten met een maximum van €137,46 behouden, bovenop hun bijstandsuitkering⁹. Dit is na de periode van zes maanden als hierboven genoemd. De bijstandsgerechtigde kan deze periode gebruiken om zijn uren op te bouwen tot boven bijstandsniveau.

Het college is van mening dat het correct is om een gedeelte van de inkomsten te kunnen behouden, omdat op deze manier werken wordt beloond. Als de periode van zes maanden wordt verlengd, is er volgens het college geen financiële prikkel om meer te gaan werken en zo de bijstand uit te stromen.

Inwoners met een medische urenbeperking mogen 15% met een maximum van €139,41 van hun loon behouden, bovenop hun bijstandsuitkering¹⁰. Dit is na de periode van zes maanden als hierboven genoemd. Omdat het voor deze laatste groep niet mogelijk is om meer te werken, kunnen zij levenslang gebruik maken van deze regeling.

Voorbeeld:

Een inwoner kan door medische redenen maximaal 15 uur per week werken. Hij werkt 15 uur en verdient bruto €10,- per uur. Hij mag hier de rest van zijn werkende leven 15% van behouden. Dit betekent dat hij €97,50 per maand naast zijn uitkering behouden. Wanneer dit percentage 25% zou zijn kan de inwoner naast zijn uitkering €162,50 behouden.

Giften

Een gift moet in beginsel een incidenteel karakter hebben. Wanneer er structureel een gift wordt ontvangen, wordt dit volgens de PW worden gezien als inkomen.

Gemeenten hebben beleidsvrijheid over de maximale hoogte van een gift. Binnen de gemeente Amstelveen is dit bedrag sinds twee jaar €1000,- per jaar. Voorheen was dit ongeveer €800,-. De

⁸ Artikel 31 lid 2 sub n PW

⁹ Artikel 31 lid 2 sub r PW

¹⁰ Artikel 31 lid 2 sub y PW

gemeente Amsterdam houdt een vrijgesteld bedrag van €1.200 aan per jaar. De gemeente Almere stelt jaarlijks een bedrag vrij dat gelijk staat aan de maandelijkse bijstandsnorm voor de inwoner.

Jongeren onder de 27 jaar

Voor jongeren onder de 27 jaar die een bijstandsuitkering aanvragen bij de gemeente, geldt de wettelijke zoektermijn van vier weken¹¹. Dit houdt in dat hun aanvraag voor bijstand de eerste vier weken niet in behandeling wordt genomen, omdat zij in deze periode zelf moeten zoeken naar werk of een opleiding. Bij kwetsbare jongeren (een zelfstandig wonende jongere bijvoorbeeld) hanteren wij de zoekperiode niet. De jongerencoach van het Werkplein ondersteunt de jongeren, in de zoekperiode, en kijkt samen met hen naar mogelijkheden binnen werk en opleiding. Is dat in deze periode niet gelukt, dan wordt hun aanvraag na vier weken in behandeling genomen.

Afstemmingen

We zijn in Amstelveen zeer terughoudend met boetes en afstemmingen¹². We geloven dat door goede voorlichting over rechten en plichten vergissingen voorkomen kunnen worden, waardoor boetes en afstemming niet nodig zijn en een waarschuwing volstaat. Dit blijkt ook uit de landelijke benchmark, er worden in Amstelveen veel minder afstemmingen en boetes opgelegd dan het landelijk gemiddelde. In Amstelveen zijn de afstemmingen 1,3% van het totale bedrag aan uitkeringen (BUIG), landelijk is dat 2,3%. Ook het aantal boetes is aanzienlijk lager: bij 2,5% van de uitkeringen wordt een boete opgelegd. Landelijk is dat 4,6%.¹³

Uitkering beëindigen

Wanneer een inwoner werk heeft en hier loon voor ontvangt, wordt zijn uitkering hiermee verrekend. Dit houdt in dat het inkomen van de inwoner, waar nodig, wordt aangevuld met een bijstandsuitkering. Omdat we de inwoner financiële zekerheid willen bieden, wordt de uitkering niet direct na het eerste loon beëindigd. Eerst moet de inwoner de proefperiode doorkomen en ook daarna wordt er soms gewacht met het beëindigen van de uitkering. Er moet zekerheid zijn dat de inwoner van inkomen is voorzien.

Overwegingen

Landelijk is er veel gaande rondom de Participatiewet. Omdat gemeenten zijn gebonden aan de wet, is het zoeken naar mogelijkheden zodat er maatwerk kan worden geboden. Er ligt momenteel een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer om de Participatiewet te wijzigen¹⁴. Waar mogelijk maakt de gemeente Amstelveen gebruik van de omgekeerde toets. Hierbij wordt gekeken naar wat nodig is en of dat past binnen de wet.

Het vrijlatingspercentage van loon is bij wet vastgesteld. Als het college hiervan afwijkt net als de gemeente Amsterdam kan er worden gesteld dat het college niet rechtmatig handelt. Er kan ook worden gesteld dat het college, net als de gemeente Amsterdam, zich beroept op artikel 31 lid 2 sub j zoals eerder genoemd.

Keuzemogelijkheid 1

Vanwege bovenstaande kan ervoor worden gekozen om de landelijke wetgeving rondom de PW af te wachten voor wat betreft het vrijlatingspercentage van loon en de hoogte rondom giften.

Keuzemogelijkheid 2

Het college kan 'actief' de landelijke wetgeving afwachten en tot die tijd het vrijlatingsbedrag voor giften verhogen naar €1.200 omdat dit bedrag ook door een aantal andere gemeenten wordt vrijgesteld.

Keuzemogelijkheid 3

¹¹ Art. 41 lid 4 PW

¹² Begrip afstemmingen: Het college stemt de bijstand en de daaraan verbonden verplichtingen af op de omstandigheden, mogelijkheden en middelen van de belanghebbende.

¹³ Bron: benchmark Divosa

¹⁴ www.divosa.nl (feiten en cijfers overtredingen inlichtingenplicht in beeld)

Het college kan het vrijlatingspercentage van loon verhogen van duur voor alle bijstandsgerechtigden. In plaats van zes maanden vrijlating van 25% van maximaal €219 per maand wordt dit levenslang. Hiervoor kan worden gekozen omdat er dan geen onderscheid wordt gemaakt in groepen binnen de bijstandsgerechtigden.

Keuzemogelijkheid 4

Het college kan het vrijlatingspercentage van loon verhogen voor bijstandsgerechtigden met een medische urenbeperking. Momenteel mogen zij bij wet levenslang gebruik maken van een vrijlatingspercentage van 15% en mogen zij maximaal €139,41 behouden naast hun uitkering. De hoogte van de vrijlating kan worden verhoogd naar 25% en maximaal €219 per maand/2.629 per jaar. Dit bedrag kan tweemaal per jaar aan de bijstandsgerechtigde worden uitgekeerd.

Conclusie

Inkomsten uit werk

Vanuit de wet worden er verschillende situaties gesteld waarbij een inwoner een gedeelte van zijn inkomen mag behouden naast zijn bijstandsuitkering. Het college stelt dat dit systeem inwoners financieel kan motiveren om te werken.

In de situatie van inwoners met een medische urenbeperking is de hoogte hiervan volgens het college onvoldoende. Deze groep is medisch beperkt en kan daardoor niet meer werken. Zij mogen momenteel 15% van hun loon tot maximaal €139,41 per maand behouden naast hun uitkering. Het college stelt voor om dit percentage te verhogen van 15% naar 25% met een maximum van €219. Hiermee wordt aangesloten bij het vrijlatingspercentage van de eerste zes maanden voor alle inwoners. Volgens de wet kan deze 'premie' maximaal twee maal per jaar worden uitbetaald aan de klant. Hiermee wordt afgeweken van het wetsartikel waarin wordt gesteld dat medisch beperkten maximaal 15% van hun inkomsten mogen behouden.

Financieel perspectief

Om inwoners een juist perspectief te geven over hun financiële situatie met een baan gaat het college onderzoek doen naar de mogelijkheden om gebruik te maken van de tool WerkloonT van Stimulansz. Bij deze tool moet het voor de inwoner duidelijk zijn hoeveel inkomen hij overhoudt met een baan en alle mogelijke wijzigingen in toeslagen etc.

Giften

Het college is voornemens om het bedrag dat een inwoner aan giften mag ontvangen te verhogen naar €1.200 per jaar. Dat is €200 hoger dan de huidige €1.000 per jaar.